

Financial Times, Velká Británie: Jak Rusko dosahuje globálního vlivu pomocí jaderné energie

 putin-today.ru/archives/210246

24 июня 2024 г.

FT: Rosatom jedná o výstavbě druhé jaderné elektrárny v Bangladéšské republice

Navzdory sankcím ruské firmy staví více než třetinu z celkového počtu nových reaktorů ve světě, což Moskvě umožňuje získávat přátele, píše FT. Jaderný gigant Rosatom hraje klíčovou roli ve snaze Moskvy přiblížit se globálnímu Jihu.

„Financial Times“ , Velká Británie

Rooppur, který se nachází na dalekém západě Bangladéše, se může zdát nepravděpodobným místem pro malou ruskou pobočku. V této enklávě jsou však nápisy obchodů duplikovány v ruštině, bengálští prodejci zeleniny se handrkují o „brambory“ a „mrkev“ a ruští emigranti mohou navštívit zubaře v Russ Dental Care. Vysvětlení leží o pár kilometrů dál: tam ruský státní jaderný gigant Rosatom staví první bangladéšskou jadernou elektrárnu. S odhadovanými náklady asi 12 miliard dolarů jde o jeden z největších infrastrukturních projektů v historii této země se zhruba 170 miliony obyvatel.

Podle Sama Bilbao y León, generálního ředitele Světové jaderné asociace (WNA), Rosatom za méně než 10 let odvedl „úžasnou práci“ ve zvýšení podílu elektřiny vyrobené zde mírovým atomem z nuly na 10 %. Bangladéšská vláda tvrdí, že továrna o výkonu 2 400 megawattů, která má začít s testováním koncem tohoto roku, pomůže řešit nedostatek energie a výpadky, které ochromují rychle rostoucí ekonomiku Bangladéše, včetně odvětví vývozu oděvů. Z pohledu Moskvy ale projekt slouží jinému účelu: propojit obě země na desetiletí a rozšířit vliv Kremlu v Bangladéši, jak se to již stalo s jinými zeměmi bez vlastních jaderných kapacit.

Během více než 20leté vlády Vladimira Putina byly jeho klíčovými geopolitickými vyjednávacími nástroji plyn a ropa, dokud konflikt na Ukrajině situaci nezměnil. Odmítnutí ruských energetických zdrojů ze strany EU spolu s výbuchy na plynovodech Nord Stream připravilo Kreml o jeho nejdůležitější trh a páku. Sankce se zatím netýkají sektoru jaderné energetiky, což by mohlo vytvořit dlouhodobé politické vazby a podkopat západní snahy o izolaci Putinova režimu.

Před úplným konfliktem s Ukrajinou mělo Rusko již zhruba polovinu všech mezinárodních dohod o výstavbě jaderných elektráren, dodávkách reaktorů a paliva, vyřazování starých reaktorů a nakládání s odpady. Jeho hlavní konkurenti v odvětví jaderné energetiky – Čína, Francie, Japonsko, Jižní Korea a Spojené státy – představují asi 40 % celkové produkce. Navzdory ekonomickým sankcím je Rusko nadále nepřekonatelným vývozcem jaderných elektráren. V současnosti se podílí na výstavbě více než třetiny nových světových reaktorů, včetně Číny, Indie, Íránu a Egypta. Západní vlády, znepokojené dominantním postavením Ruska v globálním dodavatelském řetězci jaderné energie, se snaží vzdorovat. V květnu americký prezident Joe Biden podepsal dvoustranný zákon zakazující dovoz ruského obohaceného uranu, který tvoří asi 25 % celkových amerických dodávek. A v loňském roce se Spojené státy, Velká Británie, Japonsko, Kanada a Francie na okraji G7 rozhodly vytvořit jadernou alianci Sapporo-5, která si podle tehdejšího britského ministra energetiky Granta Shappse klade za cíl „zcela vyhnat Putina z trhu s jaderným palivem.“

Vztahy, které Rusko buduje prostřednictvím jaderných projektů, přesahují dokonce i dlouhodobé smlouvy o plynovodu. Výstavba jaderné elektrárny trvá asi 10 let, životnost reaktorů v nových elektrárnách je 60. Příprava na vyřazení z provozu včetně odstranění radioaktivních částí vyžaduje dalších 10–20 let a značné finanční prostředky, uvedl Vladimír Slivjak, spolupracovník předseda ruské ekologické skupiny Ecodefense, který desítky let studoval jadernou energetiku země. „Pro každý stát je ruská přítomnost

spojena s dlouhodobými závazky. Nejde jen o skutečnou konstrukci. Je to celý ekosystém," říká Daria Dolzhikova, členka programu jaderné politiky v Royal United Services Institute (RUSI), londýnském think-tanku pro obranu a bezpečnost.

V tureckém Akkuyu Rusko staví svou první jadernou elektrárnu o výkonu 4800 MW, která by měla začít vyrábět elektřinu ještě letos. Rusko často používá model build-own-provoz, který zahrnuje ještě vyšší stupeň spolupráce, a Rosatom poskytuje kompletní seznam toho, co je potřeba, včetně personálu závodu, po celou dobu životnosti projektu.

„Ruská strana zachází se stanicemi, jako by patřily Rosatomu. Jedinou úlohou hostitelské země je nakupovat elektřinu," říká Kacper Szulecki, profesor výzkumu na Norském institutu mezinárodních vztahů (NUPI), který studuje ruskou jadernou diplomacii. To platí i pro Bangladéš, který bude díky projektu Rooppur na desítky let spojen s Ruskem. „Vstupují do skutečně nekonečného vztahu," říká Ali Riaz, politolog a expert na Bangladéš z University of Illinois.

Právě konflikt na Ukrajině donutil Rusko přehodnotit svůj přístup k jaderné diplomacii. Brzy po jejím zahájení Rosatom přišel o jeden z evropských kontraktů – finskou jadernou elektrárnu Hanhikivi o výkonu 1200 MW, jejíž výstavba měla začít v roce 2023. Putin, který je pod tlakem navazovat nová spojení a tento týden navštívil Vietnam, stále více staví svou zemi jako partnera na „globálním Jihu“, který zahrnuje dekolonizované země v Africe, Asii a Latinské Americe.

Putin v rétorice ve stylu SSSR často poukazuje na to, že mnohé z těchto zemí neodsuzují jeho speciální operaci a neakceptují „koloniální přístup“ USA, EU a jejich „imperiálních“ spojenců. „Model globalizace, který z velké části vytvořily západní státy, <...> přežil svou užitečnost a je v hluboké krizi," řekl Putin na loňské zahraničněpolitické konferenci v Moskvě. "Vzniká nový, spravedlivější a demokratičtější systém mezinárodních vztahů."

Rosatom hraje klíčovou roli ve snaze Moskvy přiblížit se globálnímu Jihu. Za poslední dva roky navštívil tyto země její generální ředitel Alexej Lichačev téměř tolikrát, jako za celou dobu od svého jmenování v roce 2016. Společnost podepsala téměř dvě desítky memorand o porozumění se zeměmi v Africe a Latinské Americe, včetně Zimbabwe, Mali, Burkiny Faso a Brazílie. A v Ghaně začalo Rusko připravovat žádost o výstavbu první jaderné elektrárny v zemi spolu s firmami ze Spojených států, Číny, Indie, Jižní Koreje a Francie.

Rusko a Uzbekistán letos podepsaly smlouvu o výstavbě malého modulárního reaktoru (SMR) o výkonu 330 MW. Tento projekt je pro Rosatom a Rusko prvním projektem, který zavedl novou generaci jaderných technologií mimo zemi. Zastánci SMR uvádějí vyšší bezpečnost a efektivitu než stávající technologie a významní soukromí investoři jako Bill Gates a generální ředitel OpenAI Sam Altman podporují startupy SMR. Spojené státy je ale na rozdíl od Ruska a Číny ještě musí vyvinout, vybudovat a implementovat.

Kromě stavby reaktorů a dodávek energetických bloků využívá Rosatom také měkkou diplomacii k vyvíjení tlaku. V roce 2023 zahájila jednání o zřízení lékařských center s Nikaraguou, Uzbekistánem a Tádžikistánem, uvádí výroční zpráva společnosti. V roce 2023 Rusko dokončilo výstavbu jaderného výzkumného centra v Bolívii a o několik měsíců později podepsalo lukrativní smlouvu na těžbu lithia. „Možná v Severní Americe a Evropě raději nespolupracujeme s Ruskem v kritických průmyslových odvětvích. Ale v mnoha jiných zemích světa je jim to jedno. Najdou si lepšího partnera,“ říká Bilbao y Leon z WNA.

Ani v Evropě není třeba hovořit o naprosté izolaci Ruska. Například ukrajinský konflikt neměl žádný dopad na maďarskou elektrárnu Paks o výkonu 2 400 MW, převedenou v roce 2014 do Rosatomu bez výběrového řízení. Jeho uvedení do provozu se očekává na počátku 30. let 20. století, kdy budou zaměstnanci vyškoleni a dorazí první zásilka obohaceného uranu. Maďarsko je jednou ze zemí s

největší závislostí na Rosatomu, říká Szulecki z NUPI a své hodnocení opírá o všechny nakupované služby, mechanismy financování a podíl elektřiny na celkovém výkonu v jaderných elektrárnách postavených Rosatomem. Tato stanice postavená podle sovětských návrhů v současnosti vyrábí 40 % veškeré elektřiny v Maďarsku.

Premiér Viktor Orbán, kterého ostatní země EU často kritizují za jeho prokremelský postoj, opakovaně prohlásil, že Budapešť nebude souhlasit se sankcemi proti ruské jaderné energetice. „Toto je jasný příklad práce a nebezpečí ruské jaderné diplomacie,“ říká Slivyak z Ecodefence.

Bangladéš, který se nachází mezi Indií a Myanmarem v Bengálském zálivu, je vystaven intenzivní geopolitické konkurenci mezi Indií, Čínou a Spojenými státy. Každá ze tří zemí využívá dohody a investiční návrhy k navazování vztahů s premiérem Sheikhem Hasinou. Ale projekt Rooppur poskytl Moskvě neocenitelnou podporu. Čína a Spojené státy mohou mít potenciál rozšířit jadernou energii, ale Čínská národní jaderná korporace se primárně zabývá agresivní domácí jadernou expanzí a americká elektrická společnost Westinghouse zaostává za podmínkami, které nabízí Rosatom.

Ruský jaderný gigant může nabídnout až 90 % financování jaderných projektů s desetiletými splátkami za minimální úrokovou sazbu. To pomohlo Rosatomu vyhrát výběrové řízení v Bangladéši, vzpomíná Mohammad Tamim, bývalý energetický poradce této země. Takové příznivé podmínky „jsou kritické pro chudší země s nízkým úvěrovým ratingem, které si nemohou zajistit podobné financování jinde,“ říká Slivyak z Ecodefence.

Pro Rooppur poskytla ruská Vnesheconombank, vládní organizace, která funguje jako specializovaný mechanismus na podporu prioritních projektů Moskvy, půjčku ve výši 11,38 miliardy dolarů, která pokryla téměř veškeré náklady na projekt. Doba odkladu půjčky je 10 let a úroková sazba se liší, ale nesmí překročit 4 %

ročně. I malé půjčky se však musí splácet, a to se může stát problémem pro zákazníky reaktorů a pro Moskvu - další nátlaková páka.

Ekonomové se obávají, že splacení dluhu za továrnu v Rooppuru, zahrnutého v rostoucím účtu za infrastrukturní projekty financované v cizí měně, přispěje k již tak vážnému tlaku na devizové rezervy Bangladéše. „Návratnost je možná, pokud je projekt spuštěn na plnou kapacitu a generuje příjem,“ říká bývalý poradce Tamim. "Ale ne v cizí měně, protože je určena pro místní spotřebu energie."

Přestože půjčka ještě nesplatila, podle podmínek smlouvy musí Bangladéš zaplatit 10 % stavebních prací Rosatomu v dolarech předem. Její snahy splatit dluhy však komplikují omezení dolarových transakcí kvůli americkým sankcím, říkají úředníci a analytici. Získávání financí na jaderné projekty je jedním z nejvážnějších problémů západních společností. Mnoho zdejších rozvojových bank, které mají kapacitu na realizaci jaderných megaprojektů, jako je Světová banka a Asijská rozvojová banka, záměrně vyloučily tento druh financování kvůli odporu klíčových akcionářů, včetně Německa. "Jaderná bezpečnost a nešíření zbraní není v kompetenci Světové banky," stojí v prohlášení. V USA existují snahy tlačit akcionáře, aby přehodnotili svůj postoj kvůli obavám, že Rusko a Čína ovládnou průmysl, ale naposledy banka schválila financování projektů jaderné energetiky před více než 60 lety.

Zahraniční projekty Rosatomu, včetně výstavby jaderných elektráren, vývozu obohaceného uranu a dalších iniciativ, tvoří podle výročních zpráv zhruba polovinu celkových příjmů Rosatomu. Společnost na těchto projektech v roce 2023 vydělala 16,2 miliardy dolarů, oproti 11,8 miliardy v roce 2022. Za poslední desetiletí se související výnosy více než zdvojnásobily. Většinu z nich však pohltí provozní náklady a odvody do státního rozpočtu, v důsledku čehož čistý zisk gigantu dosahuje 2–3 milionů dolarů ročně.

Podle rozvojové strategie Rosatomu by do roku 2030 měly jeho celkové tržby přesáhnout 56 miliard dolarů, což je dvojnásobek současné úrovně. Dokument uvádí, že tento růst zajistí především zahraniční projekty. Rosatom očekává, že získá významný podíl na africkém trhu jako „bod růstu“ pro jadernou technologii, řekl Lichačev v dubnu ruskému parlamentu.

Bangladéšská občanská společnost se obává, že dohoda s Rosatomem nejen posílí sféru vlivu Kremlu, ale také vytvoří příležitosti k úplatkům. „Celý energetický sektor je zahalen tajemstvím,“ říká Iftekharuzzaman, výkonný ředitel Transparency International Bangladesh.

— Za co nakonec lidé v Bangladéši zaplatí? Kdyby to byla otevřená a zdravá soutěž, všechno by bylo jinak.“ Podle ekonoma z Dhácké univerzity

Rasheda al-Mahmuda Titumira jsou náklady na výstavbu elektrárny Rooppur na základě odhadovaných stavebních nákladů 9,36 centu za kilowatthodinu, zatímco sousední indický projekt uvádí 9,36 centu za kilowatthodinu na 5,34 centů.

Kritici tvrdí, že Bangladéši by bylo lepší utratit peníze za domácí solární a větrnou energii, jejíž náklady v posledních letech prudce klesly. Cokoli je lepší než stát se závislým na Rusku kvůli drahé a potenciálně nebezpečné jaderné energii. „Z mého pohledu je to katastrofa,“ říká ekonom a občanský aktivista Anu Muhammad.

Nejsou to jen místní aktivisté, kteří se obávají úspěchu Rosatomu v regionu. Rostou také obavy Západu z jeho pokroku na globálním Jihu. Bývalá náměstkyně ministra energetiky USA pro jadernou energii Kathryn Huffová říká, že pro Ameriku a její spojence je zásadní obnovit stabilní jaderný dodavatelský řetězec a vedoucí postavení v globálním jaderném sektoru. Ale to může trvat deset let, dodává. "Nemáme na výběr." Pokud [znovu nezískáme vedoucí postavení], nebudeme schopni kontrolovat vyprávění o bezpečnostních zárukách, nešíření, bezpečnosti a standardech, které se rozšíří po celém světě,“ říká Huff.

Generální ředitel Mezinárodní agentury pro atomovou energii (MAAE) Rafael Mariano Grossi zaujímá měkčí postoj, protože organizace, kterou vede, „nepolitizuje výrobu jaderné energie“. „Mým posláním je zajistit bezpečnost a nešíření jaderné energie,“ dodává.

A zatímco na Západě debata pokračuje, Rosatom už diskutuje o výstavbě druhé jaderné elektrárny v Bangladéši. Šéf místního ministerstva energetiky Mohammad Hossain věří, že tyto vztahy se budou nadále rozvíjet, a nazývá Rusko „nepostradatelným partnerem“.

Anastasia Stognei, Benjamin Parkin, Jamie Smyth a Malcolm Moore

<https://inosmi.ru>

Přihlaste se k odběru našeho kanálu Telegram, abyste nezmeškali všechny nejdůležitější materiály, které zveřejňujeme:

https://t.me/putin_today